

Dr. I. L.:

V rojstnem kraju prvega slovenskega pisatelja.

(Dalje.)

Turjačani so imeli pod seboj mnogo podložnih kmetov, med njimi je bil tudi mlinar Trubar na Rašici, eno uro od Turjaka. Temu mlinarju se je rodil l. 1508. sin, ki so ga krstili na ime sv. Primoža. Oče je bil precej razumen mož in je bil tudi nekoliko imovitejši od drugih navadnih tlačanov. Morda zato, ker so izšolani ljudje dobivali na gradu boljše službe, je dal Primoža v šolo; pa ne v Ljubljano, kjer takrat skoraj ni bilo šol, ampak na Reko, ki je bila že takrat precej živahno primorsko mesto in je pripadala Kranjski.

Mladi Primož je prišel z Reke v Solnograd in od tam na Dunaj, kjer je študiral latinske in visoke šole.

Rašica.

Kruh si je služil s petjem po cerkvah. Tu ga je spoznal škof Bonomo, ki ga je vzel s seboj v Trst in ga posvetil v mašnika. To je bilo l. 1528. Trubarju je bilo takrat dvajset let in poln navdušenja je odšel kot mlad duhovnik v Celje.

Med tem pa so se v Evropi godile velike stvari: duhovniki sami so začeli nastopati proti slabim razmeram in razvadam, posebno znan je bil dr. Martin Luter, ki je l. 1517. nastopil na Nemškem in zahteval več izprememb.

Oni, ki so priznavali Lutrove nauke, so se imenovali protestanti. Množili so se hitro po mestih in l. 1523. so se pojavili pristaši novih nauk tudi že v Ljubljani. O vsem tem je slišal Trubar že na Dunaju. Škof Bonomo sam je odobraval nekatere nove nauke in Trubar je tudi sam trdil, da je glavna stvar lepo življenje in da evangelij vsebuje

prave verske resnice. O tem je začel pridigovati v Celju v cerkvi sv. Maksimilijana in tudi v svoji župniji v Loki pri Zidanem mostu. Bil je znan kot dober propovednik, zato so ga poklicali v Ljubljano, kjer je postal pridigar v stolni cerkvi. Tudi tu je pridigoval o svojih novih naukih in si pridobival vedno več prijateljev. To ni bilo po volji škofu in ga je poslal na novo faro v Šent Jernej na Dolenjskem.

Med tem pa je prišlo do vojne med avstrijskim cesarjem in nemškimi knezi in ker je bil cesar hud na luterance, je ukazal izgnati iz svoje države vse, ki oznanjajo novo vero. Med temi je bil tudi Trubar. Leta 1547. je moral pobegniti iz domovine in je odšel na Nemško. Ker ni mogel več učiti svojega ljudstva, je prišel na misel, da bi pisal v slovenskem jeziku. Nihče ni prej pisal v tem jeziku in če pomislimo, da so v šolah učili samo latinščino in da so naš jezik med ljudstvom govorili v narečju, si moremo predstaviti, kako težko je bilo napisati prvo knjigo. Ni bilo ne črk ne oblik, niti vseh potrebnih besedi niso poznali. Glavna skrb novih duhovnikov pa je bila, da bi ljudje kar največ čitali sv. pismo in evangelij v svojem jeziku in tako spoznali krščanske resnice. Zato so ti duhovniki, ki jih imenujemo reformatorje, prevajali te svete knjige v domač narodni jezik.

Tudi Trubar se je lotil tega dela in je najprej prevedel katekizem, zraven pa napisal mal abecednik. To dvojje je skupaj izdal l. 1550. — To je prva slovenska knjiga. Tiskana je bila z nemškimi črkami in z veliko težavo jo je spravil Trubar v domovino. V predgovoru lepo prosi župnike, cerkovnike, učitelje in starše, naj učijo mladino in naj jim čitajo te verske nauke v domačem jeziku. Toda le malo je bilo takih, ki so znali ceniti prvo slovensko knjigo; gospoda po mestih in gradovih je bila večinoma nemška, kmetiško ljudstvo pa je le malo vedelo o tem. Vendar so se ravno med meščani in plemiči dobili mnogi, ki so se začeli zanimati za Trubarjevo delo. Še bolj pa so se zanje zanimali tam v tujini. Na Virtemberškem je namreč študiralo več naših dijakov, ker so tam uživali posebno podporo. Nekoč so namreč Turki plenili po naših krajih in so pri Laškem na Štajerskem pustili nekega dečka, ki so ga hoteli odvesti s seboj v sužnost, pa so jih prepodili. Ta deček je potem prišel v šole in se je nazval Tüffer-nus (po nemškem imenu trga Laško, kjer so ga bili naši). Postal je jako učen in je vzgajal virtemberškega vojvodo Krištofa. Tako si je pridobil precej imetja, a ni pozabil svoje domovine in je zapustil ustanovo za naše dijake, ki so tam študirali. Pa tudi nadvojvoda je bil Slovincem naklonjen.

Tako je Trubar našel v tujini opore, da je mogel nadaljevati svoje delo. Takrat je prišel tja tudi bivši koprski škof Peter Pavel Vergerij, ki se je začel zanimati za jugoslovenske knjige in po nje-

govem nasvetu je Trubar izdal l. 1555. zopet prvi dve knjižici z latinškimi črkami in »Evangelij sv. Matevža«. Zdaj so se hitro vrstile še druge potrebne verske knjige, posebno ko je prišel na pomoč bivši štajerski deželni glavar baron Ungnad iz rodu celjskih grofov, ki je vse svoje imetje žrtvoval, da se je l. 1562. ustanovila v Arahu slovenska tiskarna, kjer so tiskali slovenske in hrvatske knjige z latinškimi, cirilskimi in glagolskimi črkami.

Turjak.

Istega leta se je Trubar vrnil v domovino, a po dveh letih je moral zopet oditi. Videl jo je pozneje samo še enkrat in je umrl v Derendingenu l. 1586. Dal je Slovincem ves prevod »Novega testameta«, »Pesmarico«, »Postilo« itd. Posebno važna je »Cerkvena ordninga«, t. j. načrt, kako naj ustanavljajo slovenske šole in urede slovensko narodno cerkev.

Ker so bili takrat pogosto graščaki cerkveni patroni, t. j. da so bili nekaki gospodarji nad cerkvami, so tudi mogli po svoji volji nastavljati duhovnike. Zato so Turjaški gospodje na cerkvah okolo Turjaka imeli protestantske duhovnike, zaradi česar se je do danes med ljudstvom ohranil spomin na te čase, češ, da je bil na Turjaku Martin Luter. V resnici pa je to samo spomin na Trubarja. Prirodno pa je, da je bilo po teh krajih mnogo pristašev nove vere. V bližnji cerkvici v Škocijanu, kake pol ure od tukaj, je živel duhovnik Andrej Savinec, ki je pregledal in za tisk pripravil zadnjo Trubarjevo knjigo »Postilo«, ki jo je Trubar na smrtni postelji narekoval svojemu sinu Felicijanu.

(Konec.)